

4. BÖLÜM / CHAPTER 4

İSTİKLAL MARŞI'NDAKİ FİİLLERİN VE FİİLİMSİLERİN DERİN LEKSİKO-SEMANTİĞİ

DEEP LEXICO-SEMANTICS OF VERBS AND GERUNDIALS IN THE NATIONAL ANTHEM

Engin YILMAZ*

*Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sakarya, Türkiye
E-posta: eyilmaz@sakarya.edu.tr ORCID: 0000-0002-0157-1759

DOI: 10.26650/B/AA07.2022.011.04

Öz

“İstiklal Marşı”, kabul edildiği tarihten itibaren çeşitli ölçütlere göre değerlendirilmiş, çeşitli yöntemler ışığında disiplinlerarası ya da metinlerarası yaklaşımla incelenmiştir. Metinlerarasılık bağlamında, İstiklal Marşı'nın diğer metinlerle olan ilişkileri araştırmacılar tarafından incelenmekle birlikte, biz özellikle iki metnin önemli olduğunu düşünüyoruz: “Ordunun Duası” ve “Cenk Şarkısı”. Akif tarafından yazılan her iki manzume, âdetâ İstiklal Marşı'nın çekirdeği niteliğindedir ve adı geçen şiirlerde İstiklal Marşı'nın öncü söylemlerini bulmak mümkündür. Bu çalışmada; İstiklal Marşı'nda geçen toplam elli dokuz fiile ve fiilimsiye odaklanılmıştır. Bilindiği üzere, fiilleri farklı ölçütler kullanarak tasnif etmek mümkündür: Leksikal bakımdan, semantik bakımdan, tematik bakımdan, yapı bakımından, dilbilgisel bakımdan. Araştırmada benimsenen temel sınırlılık doğrultusunda söz konusu fiiller ve fiilimsiler, leksiko-semantik bakımdan çözümlenme yoluna gidilmiştir. Tespit edilen fiiller ve fiilimsiler, edim bilimsel bakış açısıyla tarafımızdan geliştirilen ve tablo hâlinde sunulan yeni bir tasnife göre değerlendirilmiştir. Araştırmanın temel amacı, İstiklal Marşı'nın içerdiği sosyo-kültürel kodların ortaya konulmasıdır. Araştırma, betimleyici yöntem ışığında yapılandırılmıştır. Sonuç olarak denilebilir ki, İstiklal Marşı Müslüman Türk milletinin Batılı emperyalist güçlere karşı cesaretle ve inançla ortaya koyduğu bir “meydan okuma metni”dir.

Anahtar Kelimeler: Semantik işlev, Tematik rol, Sosyo-kültürel kod, Poetik tercih

ABSTRACT

“The National Anthem” has been evaluated according to various criteria since its acceptance, and has been studied with an interdisciplinary or intertextual approach in the light of various methods. In the context of intertextuality, although the relations of the National Anthem with other texts are examined by researchers, we think that two texts are particularly important: “The Prayer of the Army” and “The Song of War”. Both poems written by Akif are almost the core of the National Anthem, and it is possible to find the leading discourses of the National

Anthem in the mentioned poems. In this study, fifty-nine verbs in the National Anthem are focused on. As it is known, it is possible to classify verbs using different criteria: lexical, semantic, thematic, structural and grammatical. In line with the basic limitation adopted in the research, the verbs were analyzed in terms of lexico-semantics. The detected verbs have been evaluated according to a new classification developed by us from a pragmatic point of view and presented in a table. The main purpose of the research is to reveal the socio-cultural codes of the National Anthem. The research was structured in the light of the descriptive method. In conclusion, it can be said that the National Anthem is a “challenge text” that the Muslim Turkish nation put forward with courage and faith against the Western imperialist powers.

Keywords: Semantic function, Thematic role, Socio-cultural code, Poetic choice

Extended Abstract

Introduction, Purpose, Method and Limitations

During the period of national struggle, raising the morale of the people and especially strengthening the morale of the army was accepted as a need agreed by everyone. In line with the aforementioned need, the “Communication Committees”, including Mehmet Akif, played an active role in the writing of a national anthem that symbolizes independence. As a result of these efforts, while the War of Independence was actually continuing, a competition was opened by the Grand National Assembly and the task of writing the national anthem was entrusted to the Ministry of Education. On March 12, 1921, Kastamonu deputy Dr. Mister Suat suggested that the negotiations be completed and that Mehmet Akif Bey’s poem be accepted as the National Anthem. At the end of the process, the text of Mehmet Akif was published on the first page of *Ceride-i Resmîye* on 21 March 1921 and entered into force. As a poetic text, the “National Anthem” has been evaluated according to various criteria since this date, and has been examined with an interdisciplinary or intertextual approach in the light of various methods.

We think that “The National Anthem” should be handled in a common context with the poems “The Nightingale”, “To the Çanakkale Martyrs” and “The Prayer of the Army” written by Mehmet Akif. In the poem titled “To the Martyrs of Çanakkale”, dedicated to the martyrs of Çanakkale, the victory of the epic resistance against the Western imperialist powers is depicted. In Akif’s poem “Nightingale”, which he wrote about the Greek occupation of Bursa in July 1920, a traumatic mood and, as a natural result, a “feeling of anger” dominate. It can be said that the National Anthem is a “challenge text” that the Muslim Turkish nation put forward with courage and faith against the Western imperialist powers. On the other hand, in the context of intertextuality, although the relations of the National Anthem with other texts are examined by researchers, we think that two texts are particularly important: “The Prayer

of the Army” and “The Song of War”. Both poems written by Akif are almost the core of the National Anthem and it is possible to find the leading discourses of the National Anthem in the mentioned poems. For example, there are similarities “Do not let a single enemy set foot in my homeland” (Prayer of the Army) and between the verses of “Friend! Do not let the scoundrels in my country” (National Anthem) and between the lines “Your Muslim is a Muslim who worships God” (Prayer of the Army) and “It is his right, the independence of my nation that worships God” (National Anthem) and between the lines “Do not let the enemy trample this land” (Song of War) and “Friend! Do not inflict scoundrels on my country” (Independence Anthem) & between the lines “Look what your ancestor, hear” (The Song of War) and “You are the son of a martyr, do not hurt, it is a shame, his ancestor” (The National Anthem). In addition, Akif did not include the poems “The Prayer of the Army” and “The Song of War” in his famous *Safahat*, just like the “National Anthem”.

As a poetic text, the National Anthem has been evaluated according to various criteria since the date of its acceptance, and has been examined with an interdisciplinary or intertextual approach in the light of various methods. In this study; A total of 59 (fifty-nine) verbs in the National Anthem are focused on. As it is known, it is possible to classify verbs using different criteria: Lexical, semantic, thematic, structural, and grammatical terms. The verbs and gerundials in question were analyzed in terms of lexico-semantics. Before the analysis phase, a wide literature review was conducted on the semantic classification of verbs. Afterwards, the determined fifty-nine verbs and gerundials were developed by us from a pragmatic point of view and presented in a table. The lexical and semantic features of the examined verbs and gerunds were interpreted with a comparative approach, taking into account the data in the dictionaries provided by the TDK and the Kubbealtı Foundation. Its main purpose is the lexico-semantic of verbs and gerunds. The aim is to reveal the socio-cultural codes of the National Anthem with the analysis of the national anthem. The research was structured in the light of the descriptive method.

Conceptual Framework

Vendler divided verbs into four classes and used adverbs, tenses, and logical necessities as criteria for demarcation. Dixon argued that each verb carries certain semantic roles specific to the semantic class it is associated with. Dixon, in his verb classification based on syntactic and semantic relations; he divided verbs into two as primary and secondary. The most commonly used classification for the classification of the basic syntactic and semantic features of verbs in English was made by Beth Levin. Levin’s study, *English Verb Classes and Alternations: A Preliminary Investigation*, published in 1993, is applicable to other languages besides English.

Levin's taxonomy is based on the classification of 3,024 verbs (meaning 4,186). Another classification study for English verbs was done by Quirk. Quirk has divided verbs into two main classes, dynamic and static. Biber et al. made a classification somewhat similar to Quirk's classification and evaluated the verbs in seven large groups, taking into account their basic meanings. Yıldız, divided verbs into seven classes and included mental verbs in this classification. Yılmaz, made a function-based semantic classification of the verbs in the Turkish National Anthem in the light of the pragmatic approach and presented them in tabular form.

According to Yılmaz, the verbs in the Turkish National Anthem can be analyzed semantically according to the following classification:

Yılmaz
Directive verbs: a. Challenge verbs, b. Begging verbs.
Commissive verbs
Banning/permissive verbs
Expressive verbs
Experiential verbs
Achievement verbs
Activity verbs
Process verbs a. Termination verbs
Religious verbs
Communication verbs
Descriptive verbs: a. Nature descriptive verbs, b. Phone descriptive verbs, c. Situation descriptive verbs.
Physical verbs
Mental verb: a. Cognitive verbs, b. Sense verbs, c. Perception verbs.

Results

At the end of the research, it has been argued that the Turkish National Anthem is a "challenge text" that the Muslim Turkish nation put forward with courage and faith against the Western imperialist powers.

- In the light of our mentioned classification; in the National Anthem, especially

achievement verbs, religious verbs and mental verbs were used intensively. It can be said that the use of achievement verbs and challenge verbs in a common pattern points to the “sense of self-confidence” and the “motivation to challenge”, which are the main themes in the National Anthem.

- In the context of intertextuality, we think that the National Anthem is particularly related to two texts: “The Prayer of the Army” and “The Song of War”. Both poems written by Akif are almost the core of the National Anthem, and it is possible to find the leading discourses of the National Anthem in the mentioned poems.
- We think that the function-based semantic classification of the verbs/verbals in the Turkish National Anthem, developed by us and presented in a tabular form, based on a pragmatic point of view, will contribute to future studies on the subject. Considering the context integrity and the functions of morphological inflectional elements, it is possible to determine that a verb falls into more than one category (or subcategory).

Giriş

Millî mücadele döneminde, halkın moralinin yükseltilmesi ve özellikle ordunun maneviyatının güçlendirilmesi, herkesin mutabık kaldığı bir ihtiyaç olarak kabul edilmiştir. Sözü edilen ihtiyaç doğrultusunda bağımsızlığı sembolize eden bir millî marşın yazılması hususunda Mehmet Akif'in de içinde yer aldığı “İrşat Heyetleri” aktif rol oynamıştır. Bu çabalar neticesinde, İstiklal Savaşı fiilen devam ederken Büyük Millet Meclisi tarafından bir yarışma açılmış ve millî marş yazılması görevi Maarif Vekâleti'ne tevdi edilmiştir. 12 Mart 1921 tarihinde Kastamonu milletvekili Dr. Suat Bey, müzakerelerin tamamlanmasını ve Mehmet Akif Bey'in şiirinin İstiklal Marşı olarak kabulünü teklif etmiştir. Sürecin sonunda, 21 Mart 1921 tarihinde *Ceride-i Resmîye*'nin ilk sayfasında Mehmet Akif'e ait olan metin yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

“İstiklal Marşı”nın, yine Mehmet Akif'in kaleme aldığı “Bülbül”, “Çanakkale Şehitlerine” ve “Ordunun Duası” adlı şiirlerle ortak bir bağlamda ele alınması gerektiğini düşünüyoruz. Çanakkale şehitlerine adanan “Çanakkale Şehitlerine” başlıklı manzumede, Batılı emperyalist güçlere karşı destansı direnişin zaferi betimlenmiştir. Akif'in 1920 Temmuz'unda Yunanlıların Bursa'yı işgali üzerine yazdığı “Bülbül” şiirinde, travmatik bir ruh hâli ve bunun tabii bir sonucu olarak “infial duygusu” hâkimdir¹. Denilebilir ki, İstiklal Marşı Müslüman Türk milletinin Batılı emperyalist güçlere karşı cesaretle ve inançla ortaya koyduğu bir “meydan okuma metni”dir (challenge text). Öte yandan metinlerarasılık bağlamında, İstiklal Marşı'nın diğer metinlerle olan ilişkileri araştırmacılar tarafından incelenmekle birlikte, biz özellikle iki metnin önemli olduğunu düşünüyoruz: “Ordunun Duası” ve “Cenk Şarkısı”. Akif tarafından yazılan her iki manzume, âdeta İstiklal Marşı'nın çekirdeği niteliğindedir ve adı geçen şiirlerde İstiklal Marşı'nın öncü söylemlerini bulmak mümkündür. Örneğin, “Yurduma tek düşman ayak basmasın” (Ordunun Duası) ile “Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın” (İstiklal Marşı) dizeleri arasında; “Müslümanız Hakk'a tapan Müslüman” (Ordunun Duası) ile “Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin İstiklâl” (İstiklal Marşı) dizeleri arasında; “Düşmana çiğnetme bu toprakları” (Cenk Şarkısı) ile “Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın” (İstiklal Marşı) dizeleri arasında ve “Bak ne diyor, cedd-i şehîdin, işit” (Cenk Şarkısı) ile “Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır, atanı” (İstiklal Marşı) dizeleri arasında benzerlikler söz konusudur. Ayrıca, Akif tıpkı “İstiklal Marşı” gibi “Ordunun Duası” ve “Cenk Şarkısı” şiirlerini de *Safahat*'a almamıştır.

Sınırlılık, Yöntem ve Amaç

Poetik bir metin olarak İstiklal Marşı, kabul edildiği tarihten itibaren çeşitli ölçütlere göre değerlendirilmiş, çeşitli yöntemler ışığında disiplinlerarası ya da metinlerarası

1 Hayrettin Ayvaz, “Bülbül Şiiri Etrafında Mehmed Âkif'in Değerler Dünyası Üzerine Düşünceler”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science*, c. XXV, sayı 1 (2015), s. 32.

yaklaşım ile incelenmiştir. Bu çalışmada; İstiklal Marşı'nda geçen toplam 59 (elli dokuz) fiile ve fiilimsiyeye odaklanılmıştır. Bilindiği üzere, fiilleri farklı ölçütler kullanılarak tasnif etmek mümkündür: Leksikal bakımdan, semantik bakımdan, tematik bakımdan, yapı bakımından, dilbilgisel bakımdan. Araştırmada benimsenen temel sınırlılık doğrultusunda söz konusu fiiller ve fiilimsiler, leksiko-semantik bakımdan çözümlenme yoluna gidilmiştir. Çözümleme aşamasından önce, fiillerin semantik tasnifi ile ilgili geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra, tespit edilen elli dokuz fiil ve fiilimsi, edim bilimsel bakış açısıyla tarafımızdan geliştirilen ve tablo hâlinde sunulan yeni bir tasnife göre değerlendirilmiştir. İncelenen fiillerin ve fiilimsilerin leksik ve semantik özellikleri, TDK tarafından (www.sozluk.gov.tr) ve Kubbealtı Vakfı (www.lugatim.com) tarafından genel ağ ortamında sunulan sözlüklerdeki veriler dikkate alınarak mukayeseli bir anlayışla yorumlanmıştır. Araştırmanın temel amacı, fiillerin ve fiilimsilerin leksiko-semantik tahliliyle İstiklal Marşı'nın içerdiği sosyo-kültürel kodların ortaya konulmasıdır. Araştırma, betimleyici yöntem ışığında yapılandırılmıştır.

Kavramsal çerçeve

Bu bölümde, fiillerin semantik tasnifi ile ilgili yapılan başlıca bilimsel çalışmalara değinmek ve yapılan tasnifleri tablolar hâlinde göstermek istiyoruz.

Vendler, fiilleri dört sınıfa ayırmış ve zaman zarflarını, zaman çekimlerini ve mantıksal gereklilikleri sınır belirleme ölçütü olarak kullanmıştır².

Tablo 1: Vendler'in tasnifi

durumlar (states): bil-, iste-, kibar ol-, sev- vb.
etkinlikler (activities): dans et-, [arabayı] it-, koş-, oyna-, şarkı söyle-, yürü- vb.
beceriler (accomplishments): [daire] çiz-, [caddeyi] geç-, [yarım mil] koş-, [kitabı] oku-, [bir roman] yaz- vb.
edinimler (achievements): bitir-, farkına var-, [yarışı] kazan-, [birisini] tanı-, [zirveye] ulaş-, var-vb.

Dixon, her fiilin ilişkili olduğu semantik sınıfa özgü belli anlamsal rolleri taşıdığını savunmuştur³. Bir fiil yalnızca bir semantik rol gerektiriyorsa, bu sentaktik seviyede geçişsiz fiilin öznesine karşılık gelir. Bir fiil iki veya daha fazla semantik rol gerektiriyorsa, bu roller geçişli fiilin öznesine ve nesnesine karşılık gelir. Dixon, sözdizimsel ve anlambilimsel ilişkilere dayanarak yaptığı fiil sınıflandırmasında; fiilleri birincil (primary) ve ikincil (secondary) olmak üzere ikiye ayırmıştır.

2 Zeno Vendler, *Linguistics in Philosophy*, Ithaca, Cornell University Press, New York 1967.

3 Robert M. W. Dixon, *A New Approach to English Grammar, on Semantic Principles*, Clarendon, Oxford 1991, s. 85-165.

Tablo 2: Dixon'ın tasnifi

BİRİNCİL FİLLER (primary): Doğrudan iş veya duruma karşılık gelen ve tamlayıcılarıyla bir cümle kurabilen fiillerdir. Bunlar her dilde mevcut olan leksikal fiillerdir.
Birincil-A: Yardımcı cümle (complement clauses) alamayan fiil gruplarıdır.
hareket (motion); it-, koş-
dinlenme (rest); kal-, otur-,
etki (affect); kes-, vur-
verme (giving); öde-, ver-
bedensel (corporeal); tat-, ye-
yağış (weather); yağ-,
yarışma (competition); kazan-, yen-,
sosyal ilişki (social contract); ata-, yönet-
kullanma (using); kullan-, giy-,
uyum (obeying); ilgilen-, itaat et-
Birincil-B: Özne ve nesne pozisyonları aynı zamanda yan cümle olabilen fiilleri içerir.
kızma (annoying; memnun et-, şaş-),
dikkat (attention; gör-, işit-),
düşünme (thinking; bil-, düşün-),
karar verme (deciding; karar ver-, seç-),
konuşma (speaking; öner-, söyle-),
hoşlanma (liking; hoşlan-, sev-),
davranış (acting; davran-, taklit et-),
olma (happening; meydana gel-, ol-).
İKİNCİL FİLLER (secondary): Diğer fiillerin anlamlarını etkileyen fiillerdir ve bunlar da kendi içlerinde alt sınıflara ayrılır.

İngilizcedeki fiillerin temel sözdizimsel ve anlambilimsel özelliklerinin sınıflandırılmasında, en yaygın olarak kullanılan tasnif Beth Levin tarafından yapılmıştır⁴. Levin'in 1993 yılında yayımladığı *English Verb Classes and Alternations: A Preliminary Investigation* adlı çalışması, İngilizcenin yanı sıra diğer dillere de uygulanabilir bir nitelik göstermektedir. Levin, İngilizce için yaptığı sınıflandırmada fiillerin unsur alma özelliklerini, çatı değişimlerinde uğradığı esasları ve zaman zaman da morfolojik özellikleri dikkate almıştır⁵. Levin'in taksonomisi, 3.024 fiilin (4,186 anlamına) tasnifine dayalıdır. Şu anda İngilizce için mevcut olan en kapsamlı çevrimiçi fiil sözlüğü olan VerbNet (VN), Levin'in ayrıntılı sözdizimsel-anlambilimsel açıklamalarına dayanmaktadır. Özellikle, "anlamsal rol etiketleme, somut semantik ayrıştırma, kelime anlamı belirleme" vb. işlemlerde Levin'in tasnifinden yararlanılmıştır⁶.

4 Beth Levin, *English Verb Classes and Alternations: A Preliminary Investigation*, University of Chicago Press, Chicago and London 1993.

5 Levin, s. 19.

6 Karin Kipper - Anna Korhonen - Neville Ryant - Martha Palmer, "A Large-scale Classification of English Verbs", Kluwer Academic Publishers, Netherland 2007, s. 2.

Tablo 3: Levin'in tasnifi (Levin'in tasnifi İngilizce orijinaliyle verilmiştir.)

Verbs of Putting
Verbs of Removing
Verbs of Sending and Carrying
Verbs of Exerting Force: Push/Pull Verbs
Verbs of Change of Possession
Learn Verbs
Hold and Keep Verbs
Verbs of Concealment
Verbs of Throwing
Verbs of Contact by Impact
Poke Verbs
Verbs of Contact: Touch Verbs
Verbs of Cutting
Verbs of Combining and Attaching
Verbs of Separating and Disassembling
Verbs of Coloring
Image Creation Verbs
Verbs of Creation and Transformation
Engender Verbs
Calve Verbs
Verbs with Predicative Complements
Verbs of Perception
Psych-Verbs (Verbs of Psychological State)
Verbs of Desire
Judgment Verbs
Verbs of Assessment
Verbs of Searching
Verbs of Social Interaction
Verbs of Communication
Verbs of Sounds Made by Animals
Verbs of Ingesting
Verbs Involving the Body
Verbs of Grooming and Bodily Care
Verbs of Killing
Verbs of Emission
Destroy Verbs
Verbs of Change of State
Lodge Verbs
Verbs of Existence
Verbs of Appearance, Disappearance, and Occurrence
Verbs of Body-Internal Motion
Verbs of Assuming a Position
Verbs of Motion
Avoid Verbs
Verbs of Lingering and Rushing
Measure Verbs
Aspectual Verbs
Weekend Verbs
Weather Verbs

İngilizce fiiller için diğer bir sınıflandırma çalışması da Quirk vd. tarafından yapılmıştır⁷.

Tablo 4: Quirk vd.'nin tasnifi

1- DİNAMİK FİİLLER
a) hareket (activity): iç-, oyna-, öğren-, sor-, ye-,
b) durum, işlem (process): büyü-, değiş-, yavaşla-,
c) hissetme (verbs of bodily sensation): ağrı-, hisset-, kaşı(n)-,
d) dönüşüm (transitional event verbs): ayrıl-, düş-, öl-, var-
e) anlık (momentary verbs): atla-, vur-, zıpla-
2- STATİK FİİLLER
a) algısal ve bilişsel fiiller (verbs of inert perception and cognition): affet-, bil-, gör-, hisset-, hoşlan-, işt-, kokla-,
b) ilişkisel (relational verbs): benze-, gerek-, görün- içer-, sahip ol-.

Biber vd. de, kısmen Quirk vd.'nin sınıflandırmasına benzeyen bir tasnif yapmış ve fiilleri temel anlamlarını dikkate alarak yedi büyük grupta değerlendirmiştir⁸.

Tablo 5: Biber vd.'nin tasnifi

hareket fiilleri (activity verbs),
iletişim fiilleri (communication verbs),
mental fiiller (mental verbs),
ettirgen fiiller (causative verbs),
oluş fiilleri (verbs of occurrence),
ilişki ve varoluş fiilleri (verbs of existence or relationship),
görünüş fiilleri (verbs of aspect).

Yıldız, fiiller için şu semantik sınıflandırma önerisinde bulunmuştur.

Tablo 6: Yıldız'ın tasnifi⁹

1. Oluş Fiilleri
1.1. Varoluş Fiilleri: doğ-, diril-, öl-, yaşa-,
1.2. Olma Fiilleri: acık-, ısın-, soğu-, üşü-, piş-
1.3. Değişim Fiilleri: büyü-, değiş-, küçül-, sarar-, yaşlan-,
2. Durum Fiilleri: bekle-, dur-, otur-, uyu-, yat-,
3. Hareket Fiilleri: aç-, al-, çiz-, kaz-, sil-, taşı-, temizle-, yaz-,
4. Bağlantı Fiilleri: etkile-, neden ol-, sebep ol-, yol aç-.
5. Mental Fiiller
5.1. Biliş Fiilleri: anla-, bil-, düşün-,
5.2. Psikolojik Durum Fiilleri: sev-, tiksini-, üzül-,
5.3. Algı Fiilleri: gör-, işt-, kokla-,
6. İletişim Fiilleri: hitap et-, konuş-, nutuk at-, söyle-, sohbet et-,
7. Doğa Fiilleri: es-, dalgalan-, yağ-.

7 Randolph Quirk - Geoffrey Leech - Jan Svartnik, *A Grammar of Contemporary English*, Longman, London, New York 1972.

8 Douglas Biber - Susan Conrad - Geoffrey Leech, *Longman Student Grammar of Spoken and Written English*, Pearson Publishing, Gosport 2003.

9 Hüseyin Yıldız, "Türk Dilinde Fiillerin Sermantik Sınıflandırılması Problemi", *Journal of Turkish Language and Literature*, vol. 3, Issue 1 (Winter 2017), s. 337-362.

Bu inceleme özelinde; İstiklal Marşı'nda geçen fiillerin ve fiilimsilerin edim bilimsel yaklaşım ışığında işlev temelli semantik tasnifi ile ilgili tarafımızdan geliştirilen tabloyu aşağıda veriyoruz¹⁰.

Tablo 7: Yılmaz'ın İstiklal Marşı'nda geçen 59 fiil/fiilimsi özelindeki tasnifi

Yönlendirici (directive) fiiller: v. Meydan okuma (challenge) fiili: “(Hangi çılgın bana) zincir vur-acak+mış” (3) a. Yalvarma (begging) fiilleri: “çat-ma çehreni (2), kurban ol-ayım (2)”
Yüklenici (comissive) fiil: “vad et-tiği (5)”
Engelleme/izin (banning/permisive) fiilleri: “uğrat-ma (5)”
Açıklayıcı (expressive) fiil: “gül- (2)”
Deneyimleyici (experiential) fiil: “hür yaşa-dı+m (3), hür yaşa-r+ım (3), hür yaşa-mış (10)”
Başarımlar (achievement) fiilleri: “bendimi çiğne-r (3), aş-ar+ım (3), yırt-ar+ım dağları (3), enginlere sığ-ma-m (3), taş-ar+ım (3), geç-me (6), değ-er (9)”
Etkinlik (activity) fiilleri: “imani boğ-ar (4), siper et- (5), ver-me (6), al-san da (6), al-sın da (7), cüda et-me-sin (7)”
Süreç (process) fiilleri: v. Sonlandırma (termination) fiili: “dur-sun (5)”
İnanç (religious) fiilleri: “helal ol-maz (2), Hakk'a tap-an (2), feda ol-maz (7), secde et-er (9), helal ol-sun (10), Hakk'a tap-an (10)”
İletişim (communication) fiili: “di-y-erek (6)”
Betimleyici (descriptive) fiiller: v. Tabiat betimleyici fiiller: “doğ-acak+tır (5), dalgalan- (10)” a. Ses betimleyici fiiller: “kükre-miş (3), ulu-sun (4), fış+kır-acak (7), inle-meli (8), fış+kır-ır (9)” b. Durum betimleyici fiiller: “sön-mez (1), yüz-en (1), tüt-en (1), parla-y-acak (1), sar-mış+sa (4), tek dışı kal-mış (4), kefensiz yat-an+ı (6), yüksel-erek (9)”
Vücutla ilgili (physical) fiiller: “dökül-en kanlarımız (2), boşan-ıp kanlı yaşım (9), dökül-en kanlarımın (10)”
Zihinsel (mental) fiiller: v. Bilişsel (cognitive) fiiller: “kim bil-ir (5), tanı- (6), düşün- (6)” a. Duyu (sense) fiilleri: “kork-ma (1), kork-ma (4), şaş-ar+ım (3), incit-me (6)” b. Algı (perception) fiilleri: “bas-tığ+ın (6), sık-sa+n (7), değ-me-sin (8)”

İnceleme

Şimdi, İstiklal Marşı'nda geçen fiilleri/fiilimsileri hem leksik hem semantik bakımdan bağlam bütünlüğünü dikkate alarak ayrıntılı bir şekilde alfabetik düzende inceleyelim.

al- Al-, etkinlik (activity) fiildir.

- **al-san da** (6): “Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatanı.”: Çok anlamlı bir fiil olan al-‘ın TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 33 (otuz üç) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki al-, TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 12. anlama tekabül etmektedir: “12. Kazanmak, elde etmek”¹¹.

10 Engin Yılmaz, “İstiklal Marşı’nın Dili Üzerine Bir İnceleme”, *Türk Dili*, sayı 568 (1999), s. 291-297; ayn.yzr., *Edim Bilimine Giriş*, 3. Baskı, Pegem Akademi Yay., Ankara 2021.

11 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

- **al-sın da** (7): Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,": Çok anlamlı bir fiil olan al- 'ın Kubbealtı Vakfı'nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 60 (altmış) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki al-, Kubbealtı Vakfı'nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 43. anlama tekabül etmektedir: "43. (Bir şeyi veya kimseyi) Bir yerden veya kimseden ayırmak"¹².

aş-ar+ım (3): Aş-, başarıım (achievement) fiilidir. "Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım,": Çok anlamlı bir fiil olan aş-'ın TDK'nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 5 (beş) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki aş-, TDK'nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 1. anlama tekabül etmektedir: "1. -den Yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek"¹³.

bas-tığ+ın (6): Bas-, dokunmaya dayalı algı fiilidir. "Bas-tığın yerleri "toprak!" di-yerek geç-me, tanı!": Çok anlamlı bir fiil olan bas-'ın TDK'nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 14 (on dört) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki aş-, TDK'nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 1. anlama tekabül etmektedir: "1. -e Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak"¹⁴.

boğ-ar (4): Boğ-, nesne gerektiren bir etkinlik fiilidir. "Nasıl böyle bir îmânı boğ-ar,/"Medeniyet!" dediğin tek dişi kal-mış canavar?": Çok anlamlı bir fiil olan boğ-'ın Kubbealtı Vakfı'nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 7 (yedi) anlamı, TDK'nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde ise 8 (sekiz) anlamı verilmiştir. Ancak, her iki sözlükte verilen anlamlar metindeki anlamla örtüşmemektedir. Verilen dizedeki boğ-, mecazen şu anlama gelmektedir: "Ortadan kaldırmak, bertaraf etmek".

boşan-ıp (9): Vücutla ilgili fiziksel bir eylemdir. "Her cerîhamdan, İlâhî, boşanıp kanlı yaşıım,": Çok anlamlı bir fiil olan al-'ın Kubbealtı Vakfı'nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 8 (sekiz) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki boşan-, Kubbealtı Vakfı'nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 2. anlama tekabül etmektedir: "2. (Kan, su, ter, yağmur, yaş gibi şeyler için) Birdenbire ve şiddetle akmak, dökülmek"¹⁵.

cüdâ et-me-sin (7): Cüdâ et-, "Ayrı düşmüş, uzak kalmış, ayrı, uzak" anlamındaki Farsça *cudâ* ve Türkçe yardımcı fiil olan *et-*'ten oluşan birleşik yapı bir fiildir. Cüdâ et-, bir etkinlik fiilidir. "Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,/Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ,": Verilen dizedeki cüdâ et-, "Ayırmak, uzaklaştırmak, mahrum etmek" anlamına gelmektedir¹⁶.

12 <http://www.lugatim.com/s/almak> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

13 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

14 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

15 <http://www.lugatim.com/s/bo%C5%9Fanmak> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

16 <http://www.lugatim.com/s/C%C3%9CD%C3%82> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

çehreni çat-ma (2): Aslında, duyu fiili olarak kabul edilebilecek olan fiil, bağlam bütünlüğü dikkate alındığında, yalvarma (begging) fiilidir. “Çatma, kurban ol-ayım çehreni ey nazlı hilâl!”. TDK genel ağ sözlüğünde, “kızmak, öfkelenmek” anlamında kullanılan *kaşlarını çat-* deyimini varken, İstiklal Marşı’nda geçen *çehresini çat-* deyimine yer verilmemiştir. Ancak, Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde hem *kaşlarını çat-* “Alnını buruşturup kaşlarını birbirine yaklaştırarak öfke, düşünce, endişe veya ciddiyetini belli etmek, yüzü asık, somurtkan veya endişeli bir durum almak” hem de *çehresini çatmak* “Öfkelenildiğini belli etmek için yüz hatlarına gergin bir ifade vermek: *Çatma kurbân olayım çehreni ey nazlı hilâl* (Mehmet Âkif)” deyimine yer verilmiştir¹⁷.

çiğne-r (3): Çiğne-, başarımlı (achievement) fiilidir. “Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım;”: Çok anlamlı bir fiil olan çiğne-‘in Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 5 (beş) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki boşan-, Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 2. anlama tekabül etmektedir: “2. Ayakla üstüne basmak”¹⁸.

dalgalan- (10): Dalgalan-, tabiat betimleyici fiildir. “Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl;”: Çok anlamlı bir fiil olan dalgalan-‘ın Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 5 (beş) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki dalgalan-, Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 2. anlama tekabül etmektedir: “2. Dıştan gelen bir etkiyle hareket etmek”¹⁹.

d(e)-: De-, iletişim (communication) fiilidir.

- **de-diğ-in** (4): “Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmânı boğar,“Medeniyet!” dediğin tek dişi kalmış canavar?”: Çok anlamlı bir fiil olan de-‘in Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 10 (on) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki de-, Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 5. anlama tekabül etmektedir: “5. ... diye adlandırmak, ... diye vasıflandırmak”²⁰.
- **d(i)-y-erek** (6): “Bastığın yerleri “toprak!” diyerek geçme, tanı!”: Çok anlamlı bir fiil olan de-‘in TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 11 (on bir) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki de-, TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 11. anlama tekabül etmektedir: “11. Saymak, kabul etmek”²¹.

17 <http://www.lugatim.com/s/%C3%A7ehre> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

18 <http://www.lugatim.com/s/%C3%A7i%C4%9Fnemek> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

19 <http://www.lugatim.com/s/dalgalanmak> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

20 <http://www.lugatim.com/s/demek> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

21 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

değ- (I): Değ-, algı (perception) fiildir.

- **değ-me-sin (8):** Dokunmaya dayalı algı fiildir. “Değmesin ma’bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!”: Çok anlamlı bir fiil olan değ-‘in (I) Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 5 (beş) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki değ- (I), Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 1. anlama tekabül etmektedir: “1. Aralık kalmayacak kadar yaklaşıp dokunmak, temas etmek”²².
- **değ-er (9):** Dokunmaya dayalı algı fiili olarak değerlendirilebilecek olan değ-, bağlamdaki anlam bütünlüğü dikkate alınınca, başarıım fiili olarak değerlendirilebilir. “O zaman yükselerek Arş’a değer, belki başım.”

doğ-acak+tır (5): Doğ-, tabiat betimleyici fiildir. “Doğacaktır sana va’dettiği günler Hakk’ın...”: Çok anlamlı bir fiil olan doğ-‘ın TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 4 (dört) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki doğ-, TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 2. anlama tekabül etmektedir: “2. Güneş, ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmek”²³.

dökül-en (2 &10): Dökül-, vücutla ilgili fiziksel eylemdir. “Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,” & “Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.”: Çok anlamlı bir fiil olan dökül-‘in Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 22 (yirmi iki) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizedeki dökül-, Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 6. anlama tekabül etmektedir: “6. (Kan için) Akıtılmak”²⁴.

dur-sun (5): Dur-, sonlandırma (termination) fiildir. “Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.”: Çok anlamlı bir fiil olan dur-‘ın Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 21 (yirmi bir) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizedeki dur-, Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 2. anlama tekabül etmektedir: “2. Sona ermek, kesilmek”²⁵.

düşün- (6): Düşün-, bilişsel (cognitive) fiildir. “Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.”: Çok anlamlı bir fiil olan düşün-‘in TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 8 (sekiz) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizedeki düşün-, TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 2. anlama tekabül etmektedir: “2. Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilere yararlanarak düşünce üretmek, zihinsel yetiler oluşturmak, muhakeme etmek”²⁶.

22 <http://www.lugatim.com/s/de%C4%9Fmek> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

23 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

24 <http://www.lugatim.com/s/d%C3%B6k%C3%BClmek> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

25 <http://www.lugatim.com/s/durmak> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

26 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

fedâ ol-maz (7): Feda ol-, inanç fiilidir. “Bir şey uğruna değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme” anlamındaki *fidâ*’ ve Türkçe yardımcı fiil olan *ol-*’ın birleşmesinden oluşmuş birleşik yapıda bir fiildir. “Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?”. “Benim için en kıymetli olan şeyi bu uğurda seve seve gözden çıkarırım” anlamında kullanılmaktadır²⁷.

***fış+kır-acak** (7) & ***fış+kır-ır** (9): Fışkır-, ses betimleyici fiildir. “Şühedâ fışkırarak, toprağı sıksan şühedâ!”: Çok anlamlı bir fiil olan fışkır-’ın Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 3 (üç) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizedeki fışkır-, Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 3. anlama tekabül etmektedir: “3. *mec.* (Bir şey bir yerde) Kendini kuvvetle hissettirecek şekilde çok bol bulunmak”²⁸. & “Fışkırır rûh-i mücerred gibi yerden na’şım;”. Verilen dizedeki fışkır-, “*mec.* Yeniden canlanmak, dirilmek” anlamında kullanılmıştır.

geç-me (6): Geç-, başarıım fiilidir. “Bastığın yerleri “toprak!” diyerek geçme, tanı!”: Çok anlamlı bir fiil olan geç-’in TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 38 (otuz sekiz) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizedeki geç-, TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 12. anlama tekabül etmektedir: “12. Bir yeri aşmak, öbür yana ulaşmak”²⁹.

gül- (2): Gül-, ruhsal dışavurum (expressive) fiilidir: “Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?”: Çok anlamlı bir fiil olan gül-’in Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 2 (iki), TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 3 (üç) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki gül-, Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 1. anlama tekabül etmektedir: “(Bir kimse bir şeyi tuhaf bulduğu veya bir şeye sevindiği zaman) Kesik kesik sesler çıkarmak sûretiyle duygusunu, sevinç veya hayretini açığa vurmak”³⁰.

helal ol-: Helal ol-, İslam inancı ile ilgili bir inanç (religious) fiilidir.

- **helal ol-maz** (2): “Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?/Sana olmaz dökül-en kanlarımız sonra helâl;”: Verilen dizede helal ol- “yapılmasında veya kullanılmasında dinen sakınca bulunmamak, uygun ve yerinde olmak”³¹ anlamında kullanılmıştır.
- **helal ol-sun** (10): “Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl;”: Verilen dizede helal olsun deyimini, “Yaptıklarımın, verdiklerimden dolayı bir karşılık beklemiyorum,

27 <http://www.lugatim.com/s/FED%C3%82> (21.06.2021).

28 <http://www.lugatim.com/s/FI%C5%9EKIRMAK> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

29 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

30 <http://www.lugatim.com/s/g%C3%BClmek> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

31 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

isteye isteye yaptım, isteye isteye verdim” anlamında kullanılan bir söz.”³² anlamında kullanılmıştır.

***incit-me (6):** İncit-, mental fiil kapsamında duyu fiilidir. “Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır atanı;”: Çok anlamlı bir fiil olan incit-‘in, TDK tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlükte iki anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki incit-me, TDK tarafından mecazi anlam olarak şöyle tanımlanmıştır: “*mecaz* Kötü söz veya davranışla birini kırmak, üzme”³³.

inle-meli (8): İnle-, ses betimleyici fiildir. “Bu ezanlar ki şehâdetleri dînin temeli/Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.”: Çok anlamlı bir fiil olan inle-‘in Kubbealtı Vakfı tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlükte 2 (iki) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki inle-‘in anlamı Kubbealtı Vakfı tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlükte 1. anlama tekabül etmektedir: “1. (Bir yer) Yankılanan gür ve kuvvetli seslerle dolmak”³⁴.

kal-mış (4): Kal-, durum betimleyici fiildir. “Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmânı boğar, /“Medeniyet!” dediğin tek dişi kalmış canavar?”: Çok anlamlı bir fiil olan kal-‘ın Kubbealtı Vakfı tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlükte 43 (kırk üç) anlamı verilmiştir. Verilen dizedeki kal-‘ın anlamı Kubbealtı Vakfı tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlükte 25. anlama tekabül etmektedir: “(Zaman, yer, miktar bildiren kelimelerden sonra kullanıldığında) Bunların tamamlanmasına belirtilen kadar zaman, yer, miktar bulunduğunu anlatır”³⁵.

kim bil-ir (5): Kim bilir, bilişsel fiildir. “Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.”: Çok işlevli bir söz olan kim bilir, “belirsizlik, bilinmezlik bildiren bir söz”³⁶ anlamına gelmektedir.

kork-ma (1 & 4): Kork-, mental fiil kapsamında bir duyu fiilidir.

- “Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;”: Çok anlamlı bir fiil olan kork-‘ın TDK tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlüğüne 4 (dört) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizedeki kork-‘ın anlamı TDK tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlüğün 2. anlamına tekabül etmektedir: “Kaygı duymak, endişe etmek”³⁷.
- “Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmânı boğar,”: Verilen dizedeki kork-‘ın anlamı TDK

32 <http://www.lugatim.com/s/helal> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

33 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

34 <http://www.lugatim.com/s/inlemek> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

35 <http://www.lugatim.com/s/kalmak> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

36 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

37 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlüğün 1. anlamına tekabül etmektedir: “Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak”³⁸.

kurban ol-ayım (2): Aslında, inanç (religious) fiili olarak kabul edilebilecek olan kurban olmak, bağlam bütünlüğü dikkate alındığında, yalvarma (begging) fiilidir. “Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!”: Kurban olayım, “Bir amaç veya kimse için kendini fedâ etmek”³⁹ anlamında kullanılan bir sözdür.

kükre-miş (3): Kükre-, ses betimleyici fiildir. “Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım;”: Çok anlamlı bir fiil olan kükre-’in Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamında hazırladığı sözlükte 5 (beş) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizedeki kükre-’in anlamı Kubbealtı Vakfı tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlüğün 3. anlamına tekabül etmektedir: “(Deniz, nehir, sel vb.) Taşmak, kabarmak”⁴⁰.

ocak sön-meden (1) Ocak sön-, durum betimleyici fiildir. “Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.”: *Ocak tüt-* deyiminin anlamca zıttı olan *ocak sön-*’in anlamı “hayatı sona ermek, soyu tükenmek”tir.

ocak tüt-en (1): Ocak tüt-, durum betimleyici fiildir. “Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;/Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.”: Verilen dizede geçen ocak tüt- deyiminin anlamı “hayatını sürdürmek, soyunu devam ettirmek”tir.

parla-y-acak (1): Parla-, durum betimleyici bir fiildir. “O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;”: Çok anlamlı bir fiil olan parla-’ın TDK tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlükte 7 (yedi) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizede geçen parla-’ın anlamı TDK’nın sözlüğünde 1. anlama tekabül etmektedir: “1. Güçlü bir ışık çıkarmak, ışık saçmak”⁴¹.

sar-mış+sa (4): Sar-, durum betimleyici bir fiildir. “Garb’ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;”: Çok anlamlı bir fiil olan sar-’ın TDK tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlükte 16 (on altı) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizede geçen sar-’ın anlamı TDK’nın sözlüğünde 1. anlama tekabül etmektedir: “Çevresini çevirmek, çepeçevre dolanmak, çevrelemek”⁴².

secde et-er (9): Secde et-, Arapça kökenli secde ve Türkçe yardımcı fiil olan et-’ten oluşturulmuş birleşik yapıdaki bir inanç fiilidir. “O zaman vecd ile bin secde eder -varsa-

38 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

39 <http://www.lugatim.com/s/kurban> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

40 <http://www.lugatim.com/s/k%C3%BCkremek> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

41 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

42 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

taşım;”: Verilen dizede geçen secde et-‘in anlamı Kubbealtı Vakfı’nın sözlüğünde şöyle tanımlanmıştır: “Secde durumuna gelmek, secde vaziyeti almak, secdeye kapanmak”⁴³.

sığ-ma-m (3): Sığ-, başarıım (fiildir). Çok anlamlı bir fiil olan sığ-‘ın Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamında hazırladığı sözlükte 3 (üç) anlamı tespit edilmiştir. “Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.”: Verilen dizedeki sığ-‘ın anlamı Kubbealtı Vakfı tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlüğün 1. anlamına tekabül etmektedir: “(Bir şey) Bütünüyle diğer bir şeyin içine girebilmek, o şey tarafından istîap edilmek”⁴⁴.

sık-sa+n (7): Dokunmaya dayalı algı fiilidir. “Şühedâ fişkır-acak, toprağı sık-san şühedâ!”: Çok anlamlı bir fiil olan sık-‘ın Kubbealtı Vakfı tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlükte 7 (yedi) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizede geçen sık-ın anlamı 1. anlama tekabül etmektedir: “Çevresine sarılarak veya bir şey sararak sımsıkı kavramak, üzerine basınç uygulamak”⁴⁵.

siper et- (5): Siper et-, Farsça kökenli *siper* ve Türkçe yardımcı fiil olan *et-*‘ten oluşturulmuş birleşik yapı bir etkinlik fiilidir. “Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;/ Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.”: Verilen dizede geçen siper et-‘in anlamı, “bir şey veya bir kimse için kendini tehlikeye atmak”tır⁴⁶.

sön-mez (1): Sön-, durum betimleyici fiildir.

- “Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;”: Çok anlamlı bir fiil olan sön-‘in Kubbealtı Vakfı tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlüğünde 7 (yedi) anlamı tespit edilmiştir. Sön-‘in verilen dizedeki anlamı 1. anlama tekabül etmektedir: “(Yanan, parlayan şeyler) Artık yanmaz, parlamaz olmak, ışığını veya yakıcılığını kaybetmek”⁴⁷.

şaş-ar+ım (3): Şaş-, mental fiil kapsamında bir duyu fiilidir. “Hangi çılgın bana zincir vur-acakmış?/Şaşarım!”: Çok anlamlı bir fiil olan şaş-‘ın TDK tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlükte 3 (üç) anlamı tespit edilmiştir. Şaş-‘ın verilen dizedeki anlamı 1. anlama tekabül etmektedir: “Umulmayan, beklenmeyen veya olağanüstü bir olay, bir olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek”⁴⁸.

43 <http://www.lugatim.com/s/secde> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

44 <http://www.lugatim.com/s/s%C4%B1%C4%9Fmak> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

45 <http://www.lugatim.com/s/s%C4%B1kmak> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

46 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

47 <http://www.lugatim.com/s/s%C3%B6nmek> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

48 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

tanı- (6): Tanı-, bilişsel fiildir. “Bastığın yerleri “toprak!” diyerek geçme, tanı!”: Çok anlamlı bir fiil olan tanı-’ın TDK tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlükte 8 (sekiz) anlamı tespit edilmiştir. Tanı-’ın verilen dizedeki anlamı 3. anlama tekabül etmektedir: “Bir kimse veya şeyle ilgili, doğru ve tam bilgisi bulunmak”⁴⁹.

tap-an (2 & 10): Tap-, inanç fiilidir. “Hakkıdır, Hakk’a tapan, milletimin istiklâl.” & “Hakkıdır, Hakk’a tapan milletimin istiklâl!”: Çok anlamlı bir fiil olan tap-’ın TDK tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlükte 3 (üç) anlamı tespit edilmiştir. Tap-’ın verilen dizedeki anlamı 1. anlama tekabül etmektedir: “İlah olarak tanınan varlığa karşı inancını ve bağlılığını belirli kurallar çerçevesinde göstermek”⁵⁰.

taş-ar+ım (3): Taş-, başarıım fiilidir. “Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.!”: Çok anlamlı bir fiil olan taş-’ın TDK tarafından genel ağ ortamında hazırlanan sözlükte 5 (beş) anlamı tespit edilmiştir. Taş-’ın verilen dizedeki anlamı 3. anlama tekabül etmektedir: “Bir yere veya bir şeye sığmamak”⁵¹.

uğrat-ma (5): Uğrat-, engelleme/izin (banning/permissive) fiilidir: “Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın,”: Çok anlamlı bir fiil olan uğrat-’ın Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamında hazırladığı sözlüğünde 3 (üç) anlamı verilmiştir. Uğrat-’ın verilen dizedeki anlamı 1. anlama tekabül etmektedir: “Bir yere gitmesine, yolunun oradan geçmesine sebep olmak, uğramasına yol açmak”⁵².

ulu-sun (4): Ulu-, ses betimleyici fiildir. “Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmanı boğar, /“Medeniyet!” dediğin tek dişi kalmış canavar?”: Çok anlamlı bir fiil olan ulu-’ın TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 2 (iki) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizede ulu-’ın anlamı 1. anlama tekabül etmektedir: “1. Köpek, kurt, çakal vb. hayvanlar uzun, iniltili, ağlar gibi bir ses çıkarma”⁵³.

vadet-tiği (5): Arapça *va’d* kelimesi ve Türkçe yardımcı fiil olan *et-*’ten oluşturulmuş olan birleşik yapıdaki vadet-, yüklenici (comissive) fiildir. “Doğacaktır sana va’dettiği günler Hakk’ın...”: Vadet-’in TDK’nın genel ağ ortamında hazırlanan sözlüğünde 2 (iki) anlamlı tespit edilmiştir. Verilen dizede vadet-’in anlamı 1. anlama tekabül etmektedir: “1. Bir işi yerine getireceğine söz vermek”⁵⁴.

49 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

50 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

51 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

52 <http://www.lugatim.com/s/u/%C4%9Fratmak> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

53 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

54 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

ver-me (6): Ver-, etkinlik fiilidir. “Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatanı.”: Çok anlamlı bir fiil olan ver-’in Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 25 (yirmi beş) anlamı, TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde ise 22 (yirmi iki) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizede ver-’in anlamı anlamı “(Bir şeyi, bir yeri) Teslim etmek, bırakmak”tır.

yaşa-dı+m (3) & yaşa-r+ım (3) & yaşa-mış (10): Yaşa-, deneyimleyici (experiential) fiildir. “Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.” & “Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;”: Çok anlamlı bir fiil olan yaşa-’ın Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamında hazırladığı sözlüğünde 9 (dokuz) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizede yaşa-’ın anlamı 2. anlama tekabül etmektedir: “2. Hayatını devam ettirmek, ömür sürmek”⁵⁵.

yat-an+ı (6): Yat-, durum betimleyici fiildir. “Bastığın yerleri “toprak!” diyerek geçme, tanı!/Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.”: Çok anlamlı bir fiil olan yat-’ın Kubbealtı Vakfı’nın genel ağ ortamında hazırladığı sözlüğünde 18 (on sekiz) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizede yat-’ın anlamı 5. anlama tekabül etmektedir: “5. Mezarda gömülü olmak”⁵⁶.

***yırt-ar+ım (3):** Yırt-, başarıım fiilidir. “Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.”: Çok anlamlı bir fiil olan yırt-’ın, verilen dizedeki anlamı “*mec.* Ortadan kaldırmak, yerle bir etmek, imha etmek”tir.

yüksel-erek (9): Yüksel-, durum betimleyici fiildir. “O zaman yükselerek Arş’a değer, belki başım.”: Çok anlamlı bir fiil olan yüksel-’in TDK’nın genel ağ ortamındaki sözlüğünde 7 (yedi) anlamı tespit edilmiştir. Verilen dizede yüksel-’in anlamı 1. anlama tekabül etmektedir: “1. Yüksekçe çıkmak”⁵⁷.

yüz-en (1): Yüz-, tabiat betimleyici fiildir. “Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;”. Bağlam bütünlüğü dikkate alındığında verilen dizede yüz-, “dalgalanmak” anlamına gelmektedir.

(birine) zincir vur-acak+mış (3): Farsça *zencîr* ve Türkçe yarı yardımcı fiil olan *vur-*’in birleşmesi suretiyle oluşan deyimleşmiş birleşik fiil olan zincir vur-, bir etkinlik fiili olarak kabul edilebileceği gibi bağlam bütünlüğü dikkate alındığında meydan okuma (challenge) fiili olarak da kabul edilebilir. “Hangi çılgın bana zincir vuracakmış?”: (birine) Zincir vur-, dizedeki kullanımı dikkate alındığında “*mecazen* Birinin özgürlüğünü elinden almak”⁵⁸ anlamına gelmektedir.

55 <http://www.lugatim.com/s/ya%C5%9Famak> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

56 <http://www.lugatim.com/s/yatmak> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

57 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

58 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

Sonuç

Araştırma ile şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- “İstiklal Marşı”, Müslüman Türk milletinin Batılı emperyalist güçlere karşı cesaretle ve inançla ortaya koyduğu bir “meydan okuma metni”dir (challenge text).
- Metinlerarasılık bağlamında, İstiklal Marşı’nın özellikle iki metinle ilişkili olduğunu düşünüyoruz: “Ordunun Duası” ve “Cenk Şarkısı”. Akif tarafından yazılan her iki manzume, âdetâ İstiklal Marşı’nın çekirdeği niteliğindedir ve adı geçen şiirlerde İstiklal Marşı’nın öncü söylemlerini bulmak mümkündür.
- Tarafımızdan geliştirilen ve tablo hâlinde sunulan İstiklal Marşı’nda geçen fiillerin/filimsilerin edim bilimsel bakış açısına dayanan işlev temelli semantik tasnifinin konu ile ilgili bundan sonra yapılacak çalışmalara katkı sunacağını düşünüyoruz. Bağlam bütünlüğü ve morfolojik çekim unsurlarının işlevleri dikkate alınınca, bir fiilin birden fazla kategoriye (ya da alt kategoriye) girdiği tespiti yapılabilmektedir.
- Sözü edilen tasnifimiz ışığında; İstiklal Marşı’nda özellikle *başarım fiillerinin* (achievement verbs): “bendini çiğne- (3), aş- (3), dağları yırt- (3), enginlere sığma- (3), taş- (3), geç- (6), değ- (9)”, *inanç fiillerinin* (religious verbs): “helal ol- (2, 10), Hakk’a tap- (2, 10), feda ol- (7), secde et- (9)” ve *zihinsel fiillerin* (mental verbs): “bil- (5), tanı- (6), düşün- (6)”, kork- (1, 4), şaş- (3), incit- (6), bas- (6), sık- (7), değ- (8)” yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Başarım fiilleri ile meydan okuma fiillerinin ortak bir örüntü içinde kullanılmasının İstiklal Marşı’ndaki ana temler olan “özgüven duygusu”na ve “meydan okuma güdüsü”ne işaret ettiği söylenebilir.

Kaynakça / References

- Ayvaz, Hayrettin, “Bülbül Şiiri Etrafında Mehmed Âkif’in Değerler Dünyası Üzerine Düşünceler”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science*, c. XXV, sayı 1 (2015), s. 31-37.
- Biber, Douglas - Susan Conrad - Geoffrey Leech, *Longman Student Grammar of Spoken and Written English*, Pearson Publishing, Gosport 2003.
- Dixon, Robert M. W., *A New Approach to English Grammar, on Semantic Principles*, Clarendon, Oxford 1991.
- Erdem, Mevlüt, “Türkçede Fiiller ve Sınıflandırma Sorunları”, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, vol. 11/20 (Fall 2016), s. 185-200.
- Kipper, Karin - Anna Korhonen - Neville Ryant - Martha Palmer, “A Large-scale Classification of English Verbs”, Kluwer Academic Publishers, Netherland 2007.
- Levin, Beth, *English Verb Classes and Alternations: A Preliminary Investigation*, University of Chicago Press, Chicago and London 1993.
- Vendler, Zeno, *Linguistics in Philosophy*, Ithaca, Cornell University Press, New York 1967.

Quirk, Randolph - Geoffrey Leech - Jan Svartnik, *A Grammar of Contemporary English*, Longman, London, New York 1972.

Yıldız, Hüseyin, “Türk Dilinde Fiillerin Sermantik Sınıflandırılması Problemi”, *Journal of Turkish Language and Literature*, vol. 3, Issue 1 (Winter 2017), s. 337-362.

Yılmaz, Engin, “İstiklal Marşı'nın Dili Üzerine Bir İnceleme”, *Türk Dili*, sayı 568 (1999), s. 291-297.

_____, *Edim Bilimine Giriş*, 3. Baskı, Pegem Akademi Yay., Ankara 2021.

İnternet Kaynakları

<https://www.lugatim.com> (Erişim tarihi: 21.06.2021).

<https://www.sozluk.gov.tr> (Erişim tarihi: 21.06.2021).